

АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Извјештај о раду на
Енциклопедији Републике Српске

Бања Лука, јуни 2012.

УВОД

У Академији наука и умјетности Републике Српске, проучавајући и систематизујући историјску и актуелну грађу од значаја за развој и побољшање међународног положаја Републике Српске, дошло се до спознаје да је та грађа врло оскудна, релевантни подаци и чињенице нису сакупљени и систематизовани по савременим мјерилима, и, што је најважније, нису заштићени од преправки, па и злоупотреба. Свјedoци смо да велике и моћне силе прекрајају границе, не поштујући међународне споразуме и норме, али се понекад дешава да су промјене последица незнања и погрешних представа о малим народима и срединама, представа које се стварају на основу извора (научних, статистичких, енциклопедијских и сл.).

У покушају да створимо објективну слику о нама, нашли смо се у знатно неповољнијем положају у односу на друге државе произашле из бивше Југославије, јер су оне од бивше државе наслиједиле организоване и афирмисане научне, статистичке, медијске и друге установе и располажу са већим фондом грађе и научно верификованих докумената, све до енциклопедијских издања. Па ипак, све те државе (Србија, Хрватска, Словенија, Македонија) приоритет су дале изради националних енциклопедија, у чему су далеко изнад нас, а неке су тај посао већ и завршиле [Хрватска – Опћа и национална енциклопедија са 11 (19) томова]. На томе се интензивно ради и у Федерацији БиХ и није тешко претпоставити да ће њихови прикази неких чињеница и догађаја са ових заједничких простора, у односу на наше виђење и поимање, бити знатно другачији, па и опречни.

Из тих разлога Академија наука и умјетности Републике Српске је крајем 2007. године покренула израду *Енциклопедије Републике Српске*, добивши свесрдну подршку председника Републике, Народне скупштине РС и Владе РС. Први корак у припреми овог стратешког документа био је усвајање Закона о изради Енциклопедије („Службени гласник Републике Српске“, број 38/07).

Енциклопедија Републике Српске, замишљења је као лексикографско дјело општег типа, које ће истраживачким приступом и научном обрадом предвиђених одредница, настојати да прикаже суштинска питања у вези са прошлошћу и садашњошћу Републике Српске – духовно наслеђе (обичаји, обреди, религија, менталитет), као и прожимање са културама околних народа, прије свега са културама Истока и Запада. Обрада лексикографског садржаја базираће се на поузданим изворима, провјереним чињеницама и у науци прихваћеним резултатима истраживања. Писана аргументовано, биће незаобилазни приручник систематизованог знања из разноврсних научних дисциплина, културе и умјетности. Послужиће широком кругу корисника, а прије свега допринијеће ширењу истине о Републици Српској.

ПОЧЕТАК РАДА НА ИЗРАДИ ЕРС

Након доношења Закона о Енциклопедији РС, предсједник Републике и Влада Републике Српске обезбиједили су почетна средства, именовали Уређивачки одбор и донијели одлуку да се почне са организацијом рада и израдом *Енциклопедије Републике Српске*.

Јула 2007. године кренуло се са припремама за реализацију наведеног пројекта. Као основа за почетни азбучник послужила су енциклопедијска издања са подручја бивше Југославије. Припремљена је радна верзија азбучника са око 330 страница.

Енциклопедија Републике Српске, разликује се од других (нпр. *Српске енциклопедију* коју раде Матица српска и Завод за уџбенике Србије) првенствено по томе што се те енциклопедије раде петнаестак година и иду „утаганим стазама“, као и *Енциклопедија хрватског народа БиХ*, која је рађена девет година. Ми те „стазе“ немамо.

Првенствено да би се добило на времену, упоредно се раде и азбучник и одреднице. Примјера ради, у азбучник је до сада унесено 11 644 одреднице из разних струка. Такође, разлика у концепцији *Енциклопедије РС* у односу на друге су и 62 општинске редакције. Након обиласка општина, константно су одржавани састанци са представницима локалних редакција чији чланови пишу одреднице о насељима. Посебно су драгоцјени подаци које су те редакције у могућности да прикупе, а односе се на податке о људима који су рођени у њиховим општинама, а не живе више на подручју РС.

У сарадњи са Министарством науке и технологије РС које врши надзор над спровођењем Закон о Енциклопедији РС, набављена је рачунарска опрема за потребе редакције. Кренуло се са израдом властите базе података за израду *ЕРС*. Набављене су енциклопедије и друга лексикографска издања из сусједних држава, са простора бивше Југославије.

РАД УРЕЂИВАЧКОГ ОДБОРА И ЦЕНТРАЛНЕ РЕДАКЦИЈЕ

Уређивачки одбор

Уређивачки одбор, први сазив, именовала је Влада Републике Српске 12. јула 2007, а у свом четворогодишњем мандату одржали су седам сједница. Поред именовања 27 стручних редакција по научним областима и 62 локалне редакције, усвојили су, на приједлог главног уредника и Централне редакције, *Критеријум за азбучник Републике Српске*, те појединачне критеријуме за поједине области. Одлучено је да се *Енциклопедија Републике Српске* пише ијекавском варијантом српског језика и ћириличким писмом. Усвојен је *Правилник о изради Енциклопедије*

Републике Српске, који је више пута мијењан и допуњаван, јер су се временом у раду, стварале нове обавезе и потребе измиривања накнада према ангажованим сарадницима. Именована су три рецензента комплетног азбучника од А до Д (академици Милорад Екмечић, Десанка Ковачевић Којић и Гојко Суботић). За рецензента првог тома (од А до Д), којем су се sukcesивно достављале завршене одреднице, именован је академик Чедомир Попов. С обзиром на то да се обим посла из дана у дан повећавао постало је немогуће да један човјек обавља сав тај посао, па су као испомоћ именовани редактори: за насеља – проф. др Ђуро Марић и мр Жељко Вујадиновић; за техничке науке – мр Винко Богдан; за остало – академик Васкрсија Јањић и проф. Милутин Вујић. Договорено је да се касније изабере редактори и за остале научне области.

Нови, други сазив Уређивачког одбора Влада је именована 3. новембра 2011, а прва сједница је одржана 16. децембра 2011. На сједници је потврђено именовање Стручне редакције за ликовно и графичко уређење, те донесен закључак о расписивању конкурса за идејно ликовно-графичко рјешење *ЕРС*.

Централна редакција

Централна редакција, коју је именовао Уређивачки одбор у претходном сазиву, задужена за оперативне послове и усклађивање рада стручних редакција досад је одржала 33 сједнице. Редакцију сачињава шест чланова – по један из сваке научне области (природне, техничке, медицинске, биотехничке, друштвене и хуманистичке науке) и главни редактор, који је уједно и предсједник Централне редакције. Чланови Централне редакције усвајају азбучнике које доставе стручне редакције, усвајају појединачне одлуке о склапању уговора за писање одредница, расправљају о обиму урађених одредница, као и о одредницама које аутори самоиницијативно доставе, а не налазе се у нашем азбучнику, усвајају извјештаје о урађеним одредницама које главни редактор подноси на свакој сједници Редакције и расправљају о другим питањима која се намећу током рада.

Централна редакција је предложила *Критеријум за азбучник Енциклопедије Републике Српске*, по којем у азбучник улазе личности које су значајно утицале на развој науке, културе, књижевности, умјетности, привреде, политичког и другог живота на територији Републике Српске. Прецизније речено, у азбучник улазе личности афирмисане у земљи или иностранству, а које су рођене у Републици Српској; које живе или су живјеле на територији Републике Српске и које су рођене или живе на територији Федерације БиХ; затим личности из других држава (иностранства) које су својим дјеловањем и заслугама у прошлости и садашњости утицале на укупни привредни и друштвени развој РС; најзнаменитији Срби рођени ван територије Републике Српске и БиХ. Азбучник ће обухватити организације и установе које су у прошлости и садашњости дјеловале и знатније утицале на развој РС. Азбучник се повећава навођењем мање значајних појмова и личности, за које се не предвиђа посебан текст. У питању су само називи одредница са упутницом на тематски скупни чланак. На примјер: Ковач в. *Занати*; Влатко Вуковић в. *Косаче*.

Један од приоритетних задатака Централне редакције, а потом Уређивачког одбора, јесте и утврђивање критерија за одабир одредница. Најтеже је утврдити које личности би требало да уђу у азбучник *Енциклопедије РС*, (нпр. сазиви Владе, скупштине, односно да ли требају сви министри и посланици имати појединачне одреднице или да се наброје у оквиру састава Владе, односно Скупштине, итд.).

Централна редакција је доносила и појединачне критеријуме за одређене области.

Утврђени су критеријуми за одреднице из политичког и јавног живота:

- посебну одредницу имаће сви предсједници Републике Српске, Народне скупштине и Владе Републике Српске;

- потпредсједници Републике Српске набројаће се поимено у оквиру мандата предсједника Републике;

- посланици Народне скупштине набројаће се поименично у оквиру сазива Скупштине. Исти принцип примјениће се и за министре у оквиру састава Владе;

- политичке личности, представници бошњачког и хрватског народа на функцијама у РС неће имати појединачне одреднице, већ, у складу са донесеним критеријумима, биће обрађени у оквиру сазива Владе, односно Скупштине;

- у *Енциклопедију Републике Српске* ући ће и личности из некадашње Републике Српске Крајине које су имале утицаја на процесе, односе и збивања у Републици Српској (прихваћене су одреднице Рашковић Јован, Штрбац Саво и Република Српска Крајина). Остале личности могу бити поменуте у оквиру одреднице Република Српска Крајина;

- појединачне одреднице имаће оне политичке партије из Републике Српске које су биле заступљене у Парламенту, тј. чиниле су састав Народне скупштине Републике Српске;

- посебну одредницу имаће сви сенатори Републике Српске и предсједници Уставног суда;

- у азбучник *ЕРС* биће уврштена одредница „амбасадор“, као општи појам, у оквиру које ће се набројати именовани амбасадори из Републике Српске.

Закључено је да посебну одредницу имају сви генерали некадашње ЈНА који су рођени у Републици Српској, из Војске Републике Српске, поред генерала, појединачне одреднице имаће и пуковници, као и официри са нижим чиновима који су били команданти војних јединица.

За насељена мјеста утврђени су обими одреднице за: мали град – до пет страница; средњи град – до десет страница; Требиње, Источно Сарајево, Приједор, Добој и Бијељина – до 15 страница; Бања Лука – до 20 страница; и насеља (села) – у зависности од броја становника и прошлости насељеног мјеста.

Централна редакције усвојила је критеријуме, на основу којих одреднице из спорта могу ући у *Енциклопедију Републике Српске*, а то су:

- спортисти – олимпијци, репрезентативци Југославије (до БиХ, 1992), освајачи медаља и они који су најмање три године били у тиму који је играо у првој савезној лиги;

- спортски радници, тренери и предсједници клубова прволигаша који су били на тим функцијама најмање три године;
- судије – савезног нивоа;
- спортски клубови – републичка лига.

Донесени су и други закључци, као нпр.:

- да се имена предсједника Врховног суда помену у оквиру одреднице о овом суду, а не као посебне одреднице;
- посебне одреднице имаће часописи и годишњаци који се објављују најмање четири године;
- поред одредница за све основне школе у Републици Српској, предшколске установе, музичке школе, дјечије домове и домове ученика основне школе, специјалне школе и установе, у *Енциклопедију Републике Српске* треба укључити све школе које су некада постојале а сада су угашене (подручне школе до 1945. године, манастирске и партизанске школе, итд.).

Урађена су упутства за писање одредница за архиве, позоришта, библиотеке, музеје, села, градове, а која служе уједно и за писање одредница за остале установе. Расправљало се је и по питању фотографија које ће ући у *Енциклопедију*, географских карата и сл.

РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОЈЕКТА

Планирано је, уз одређене услове, да се пројекат заврши за четири до пет година. С обзиром на то да се ради о веома сложеној организацији и планирању послова, уз учешће шире јавности у реализацији пројекта, готово да није могуће реално процијенити динамику спровођења.

Првобитно је процијењено да би *Енциклопедија РС* могла имати око 10 000 одредница и да ће се штампати у три до четири тома. Међутим, временом се дошло до сазнања да би *ЕРС* могла да садржи око 20 000 одредница.

Као што је већ речено, рад на одредницама тече паралелно са израдом азбучника. Због великог броја одредница, предложено је Уређивачком одбору да се *ЕРС* штампа том по том, те да први том обухвата слова од слова А до Д, што је и усвојено. У том тому биће обрађен већи број насеља (924 одреднице), те око 1500 одредница из других области. Закључено је да би први том требало да адржи слова од А до Д, водећи при том рачуна о броју страница.

Статистички подаци говоре да се у енциклопедистици обухвати 96% онога што постоји, а 4% се пропусти. Пошто је предвиђено сукцесивно штампање постоји могућност допуне у посљедњем тому *Енциклопедије*. Поред тога, предности сукцесивног објављивања су у томе да се неки пропусти, на које се укаже изласком првог тома, могу исправити у наредним томовима.

Један од закључака Уређивачког одбора је био да се први том заврши до краја 2011, односно 2012. године. Но, пошто рад на *Енциклопедији*, зависи од аутора, односно прилива одредница, не може се поуздано рећи да ли ће први том бити завршен у предвиђеном року. Поред рада неких стручних редакција, на велике потешкоће се наилазило и у раду општинских редакција. Осим тога, упоредно се ради и на текстовима одредница које су аутори доставили и за наредне томове.

Рад стручних редакција

Централна редакција је, на једној од својих сједница, разматрала рад 27 стручних редакција и три подредације. Закључено је да су поједине стручне редакције и подредације завршиле у потпуности рад на одредницама од слова А до Д, док су неке завршиле већи број одредница. Међутим, постоји извјестан број редакција које нису скоро ништа урадиле, као што је случај Стручне редакције за саобраћај, везе и информатику и Стручне редакције за дијаспору – кадрови, организације, ресурси. Уредницима тих редакција упућивани су дописи, а и обављани разговори у више наврата. Поред тога, дошло се до сазнања да се рад појединих стручних редакција поклапа са другим стручним редакцијама, те је закључено да се поједине редакције споје у једну, као што су нпр. спојене Стручна редакција за економију и Стручна редакција за финансије и фискалну политику. Закључено је да нема потребе за радом Стручне редакције за науку, технологију и научнике, јер се њихове одреднице подударају са радом других стручних редакција, као што су Стручна редакција за високо образовање, те редакције из области природних, техничких, медицинских и других наука. Рад Стручне редакције за дијаспору био је отежан, па је закључено да се та редакција изостави, а да се њене одреднице покушају сакупити уз помоћ наших амбасадора и удружења иселеника у свијету. На основу тог закључка упућен им је допис.

Посебан значај за *Енциклопедију Републике Српске* имају одреднице о насељима, јер изузев обраде градских насеља, ни у једној ранијој публикацији сличног карактера нема одредница о насељеним мјестима у Републици Српској. Планирано је да се обради свако насеље, било оно насељено или не. Одреднице о насељима садрже – поред географског положаја, назива засеока, обима, особености атара, равница, узвишења, шума, назива извора, потока, ријека, језера – и кратак историјат, податке о становништву (национални састав, тренутни број становника и број према ранијим пописима, поријекло, традиција, стварност, обичаје, кућне и сеоске славе, археолошке локалитете, старе споменике, школе и цркве, знамените личности (уколико постоје). Рад на одредницама о насељеним мјестима траје релативно дуго, јер текстови аутора изискују честе и вишеструке редакторске интервенције – од прекомпозиције, провјере података и скраћивања, па до допуне текстова, извора и литературе – што успорава рад на њима.

У првој, радној верзији азбучника унесене су одреднице из енциклопедијских и лексикографских издања са подручја бивше Југославије, са укупно 3 510 јединица.

Централна редакција је, на приједлог стручних редакција, пречистила и проширила првобитну верзију азбучника. Крајем 2009. стање је било сљедеће:

Азбучник <i>Енциклопедије Републике Српске</i> (децембар 2009)		
	Одреднице	
	од А до Д	од А до Ш
Укупно у азбучнику	1 782	5 972
Завршено	332	911
У раду се тренутно налази	115	240

Тренутно се у азбучнику налази 11 673 одреднице, а завршено је 2 908. Током 2010. године интензивније се приступило изради првог тома од слова А до Д. Ови подаци се из дана у дан мијењају, а у сљедећој табели је тренутни преглед стања азбучника:

Азбучник <i>Енциклопедије Републике Српске</i> (јуни 2012)		
	Одреднице	
	од А до Д	од А до Ш
Укупно у азбучнику	3 937	11 673
Завршено	1 606	2 908
У раду се тренутно налази	379	756
Насељена мјеста		
Укупно одредница	965	2 722
Завршено одредница	257	369
У раду се тренутно налази	282	353

ФИНАНСИРАЊЕ ИЗРАДЕ ЕНЦИКЛОПЕДИЈЕ РС

Законом о Енциклопедији РС утврђено је да се највећи дио средстава за израду и штампање *Енциклопедије* обезбјеђује из буџета Републике Српске, а други дио из средстава локалне заједнице, привредних и осталих заинтересованих субјеката.

Свјесни смо чињенице да заступљеност појединих општина неће бити сразмјерна њиховој величини и данашњој економској снази, јер, неки догађаји и личности, па и ресурси, неких данас малих општина можда су били пресудни за настанак, па и за будући развој РС, као и да већина општина тешко подмирује и текуће потребе. Тако се дошло до одређења да економски развијеније и веће општине треба да дају већи допринос у финансирању *Енциклопедије РС*.

На основу Елабората о финансирању *Енциклопедије РС* који је израдио Економски институт, закључено је да издвајања у висини 0,05% из буџета не представљају додатно оптерећење за буџет општина. Мањи број општина је потписао са Академијом уговор о финансирању *Енциклопедије Републике Српске*, али, нажалост, ниједан дио тих средстава није уплаћен.

У прве двије године реализације пројекта, потрошња је била мала и средства из тих година су на неки начин уштеђена и пренесена у каснији период. Сада, када се рад интензивирао, а обим посла повећао, и када се очекује штампање првог тома, јавила се потреба за финансијском подршком шире друштвене заједнице, првенствено општина, на шта их обавезује Закон о Енциклопедији РС.